BUCOVINA SECOLULUI AL XX-LEA – O ARCADIE ÎN AMINTIRILE MEMBRILOR COMUNITĂȚII POLONEZILOR DIN ROMÂNIA (PE BAZA INTERVIURILOR ȘI A MATERIALELOR SCRISE DIN LOCALITĂŢILE BULAI ȘI VICȘANI)

KARINA STEMPEL-GANCARCZYK

Bukovina in the 20th century as Arcadia in the memories of the members of the Polish community in Romania (based on the interviews and written testimonies regarding Bulai and Vicșani)

(*Abstract*)

The article deals with depictions of life in Romanian Bukovina in the 20th century in the memories of Poles – the inhabitants of villages Bulai and Vicșani. The myth of Arcadia from their childhood and youth is collated with Romania's difficult historical experiences. 20th century Bukovina is not a mythical land to which they long to return. It is, however, not deprived of certain nostalgic charm either. Complicated lives of Bukovina's Polish inhabitants make them think about their childhood Arcadia in terms of the difficult second half of the 20th century, when they had to redefine their attitude towards Polishness, their Romanian neighbours as well as their own identity.

Key-words: Bukovina, Romania, Polish minority, Bulai, Vicșani, interviews, written testimonies.

Secolul al XX-lea reprezintă a doua sută de ani a prezenţei în această regiune a grupurilor compacte de polonezi, inclusiv a comunităţilor apărute în secolul al XIX-lea, formate din colonişti provenind din Małopolska, comunităţi cum ar fi cele din Bulai şi Vicşani. În aceste localităţi încă mai trăiesc polonezi care ţin minte al Doilea Război Mondial, a căror copilărie coincide cu perioada războiului sau chiar cu perioada interbelică. Era de aşteptat ca în amintirile acestor polonezi să se reflecte realitatea despre care amintea Ernst Bloch: „Trecutul nu apare aşa pur şi

Analele Bucovinei, **XXIII**, *1* (46), p. 155–163, Rădăuți–Bucureşti, 2016

BDD-A32806 © 2016 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:44:42 UTC)

simplu, ci este într-un anume fel poleit cu aur. Această poleire cu aur a amintirilor, mai ales din propria viaţă, acoperă inclusiv evenimente care au fost cel puţin îndoielnice, dacă nu chiar îngrozitoare. Reflectă acest lucru exclamaţia: «Ce vremuri au fost!»”[1]. O asemenea percepţie a trecutului este datorată unor factori diferiţi: vârsta înaintată, pierderea forţelor vitale, amintirea propriei tinereţi etc.

Reflecţia privind amintirile locuitorilor a două localităţi, Bulai (Moara) şi Ruda (Vicşani), descendenţi ai polonezilor care s-au stabilit aici în secolul al XIX-lea, trebuie să înceapă cu constatarea că anii tinereţii lor au coincis cu o perioadă extrem de dificilă din istoria României. Nu numai cel de-al Doilea Război Mondial, dar şi regimul comunist dur din România postbelică a influenţat semnificativ comunitatea poloneză din această ţară. Acestea au determinat ca perioada adolescenţei şi o mare parte din viaţa matură a acestor persoane să fie sub semnul unor experienţe dificile, care au atenuat amintirea Arcadiei din anii copilăriei. În discuţiile cu polonezii din Bulai şi Vicşani, care îşi amintesc bine deceniile trecute, apare imaginea raiului copilăriei pierdute, însă acest rai este specific şi neclar; se poate afirma că schimbările intervenite în percepţia propriei comunităţi au dus la continua autodefinire a locuitorilor satului şi a relaţiei lor faţă de trecut.

Arcadia, toposul inspirat din Pausanias[2] şi folosit timp de secole în literatură, a evoluat datorită literaturii din Roma antică, mai ales datorită lui Virgiliu, de la care a obţinut acea încărcătură simbolică, definind imaginea utopică a ţinutului în care domneşte liniştea, fericirea şi muzica[3]. Imaginea aceasta, în cazul polonezilor bucovineni, poate fi legată de mitul Bucovinei, în sine, numită „Europa în miniatură” şi „Elveţia Răsăritului”[4]. În Bucovina – care la cumpăna secolelor al XVIII-lea şi al XIX-lea a devenit un adevărat amalgam cultural[5] şi a fost considerată de mulţi drept un teritoriu unde toate clasificaţiile şi denumirile cunoscute nu-şi aveau rostul –, acea comunitate multietnică „a creat” un tip de om nemaiîntâlnit altundeva şi care poate fi definit prin sintagma *Homo Bucovinensis*[6]. Kazimierz Feleszko a ilustrat această situaţie, citând-o pe poeta Anna Danilewicz, armeancă de limba polonă, provenind din Bucovina: „Terenul acesta a fost locuit de multe naţionalităţi şi de multe religii, trăind într-o toleranţă,

[1] Ernst Bloch, *Czy istnieje przyszłość w przeszłości?* în *Tradycja i nowoczesność*, Warszawa, 1984, p. 20.

[2] Józef Olejniczak, *Arkadia i małe ojczyzny: Vincenz – Stempowski – Wittlin – Miłosz*, Kraków, 1992, p. 90.

[3] *Ibidem*, p. 92.

[4] Eugeniusz Kłosek, *Świadomość etniczna i kultura społeczności polskiej we wsiach Bukowiny rumuńskiej*, Wrocław, 2005, p. 27.

[5] Compară Helena Krasowska, Lech A. Suchomłynow, *Interferencja językowa jako jeden z aspektów przejawu pogranicza kultur (na przykładzie Bukowiny)* în *Актуальні проблеми іноземної філології: Лінгвістика та літературознавство*, вип. I, Аспект-Поліграф, Ніжин, 2007, p. 56.

[6] Kazimierz Feleszko, *Śladem* Homo bucovinensis în *Bukowina po stronie dialogu*, Sejny, 1999, p. 4.

BDD-A32806 © 2016 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:44:42 UTC)

de a cărei existenţă nici măcar nu erau conştienţi. Considerau că dacă vecinul vorbeşte într-o altă limbă şi este de o altă credinţă, atunci înseamnă că aşa trebuie să fie şi e cât se poate de natural să fie aşa. Nimeni nu se considera mai presus, mai presus era Dumnezeu"[7].

Bulai (cătun al satului Moara Nica) şi Vicşani au fost populate de către polonezi proveniţi mai ales din regiunea Małopolska. Bulai, situat la o distanţă de 4 km de oraşul reşedinţă de judeţ, Suceava, a fost înfiinţat în secolul al XIX-lea – după opinia unor cercetători în jurul anului 1835, după părerea altora, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea –, de către colonişti provenind din împrejurimile oraşului Rzeszów sau din raioanele Ropczyce şi Kolbuszowa[8]. În timpul repatrierii, în perioada postbelică, din Bulai au plecat 201 de persoane şi au rămas aprox. 320[9]. La recensământul din 2011, au declarat drept limbă maternă limba polonă, în Moara, 142 de persoane[10], deşi cercetările demografice ale lui Adam Rossmanith din anii 2011–2013 arată că, de fapt, numărul persoanelor în familiile poloneze este mai mic – 99 de persoane (din care doar 72 sunt polonezi)[11].

Vicşani, localitate situată la cca. 8 km distanţă de Siret, a fost populată în decursul a câtorva valuri de emigraţie de către noii-veniţi din regiunile Sanok, Rzeszów şi Kolbuszowa[12]. Primii colonişti au ajuns aici în jurul anului 1848, provenind din împrejurimile Sanok-ului, o altă grupă numeroasă a venit în anii '70 ai secolului al XIX-lea, fapt datorat construirii căii ferate Liov–Iaşi. În anii '80, s-a mai stabilit în sat un grup de polonezi, în principal meşteşugari şi ţărani, din împrejurimile Rzeszów-ului. Valul reemigraţiei a dus la părăsirea satului de peste jumătate din locuitori[13]. În timpului ultimului recensământ, au declarat drept limbă maternă limba polonă 72 de persoane[14]. După părerea lui A. Rossmanith, în prezent, în familii poloneze trăiesc 83 de persoane, dintre care doar 48 sunt polonezi[15].

[7] Kazimierz Feleszko, *op. cit.*, p. 6.

[8] Compară Otto Mieczysław Żukowski, *Bukowina pod względem topograficznym, statystycznym i historycznym ze szczególnym uwzględnieniem żywiołu polskiego*, Czerniowce–Lwów, 1914, p. 116; Marius Petraru, *Polacy na Bukowinie w latach 1775–1918*, Kraków, 2004, p. 64; Emil Biedrzycki, *Historia Polaków na Bukowinie*, Kraków, 1973, p. 51; Elena Deboveanu, Stanisław Gogolewski, *Przegląd gwar polskich na terenie Rumunii*, „Język Polski" 1966, nr 66, p. 112–131, Elżbieta Wieruszewska, *Bulaj*, „Polonus" 12/2001, p. 6–7.

[9] Elżbieta Wieruszewska, *op. cit.*, p. 7.

[10] http://www.recensamantro-mania.ro/rezultate-2/ tab. 8.

[11] Adam Rossmanith, *Struktura narodowościowa, językowa i religijna w skupiskach mniejszości polskiej na Bukowinie (Rumunia i Ukraina) na tle przemian etnicznych przełomu XX i XXI wieku* în *Człowiek. Społeczeństwo. Przestrzeń* T.III, Myczkowce – Kraków, 2013, p. 85–101, tab. 1.

[12] Michał Keller, *Kształtowanie się społeczności rudeckiej*, „Polonus"6/2004, p. 2–3.

[13] Michał Keller, *Obyczaje Polonii rudeckiej*, „Polonus"6/2004, p. 12.

[14] http://www.recensamantro-mania.ro/rezultate-2/ tab. 8.

[15] Adam Rossmanith, *op. cit.*

BDD-A32806 © 2016 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:44:42 UTC)

Începând cu sfârşitul secolului al XVIII-lea, populaţia poloneză venea în Bucovina, care era atunci parte a Austriei, mai ales din motive economice. Au venit mai ales moşieri, persoane care slujeau la curţile celor bogaţi, liber-profesionişti, negustori şi meşteşugari, ţărani, precum şi micile ajutoare de casă din sud-estul Galiţiei, din Małopolska şi din regiunea Czadca, din Slovacia (în timp ce originile acestora se întind până în sudul regiunii Śląsk şi până la graniţa zonei Śląsk şi Małopolska din Polonia). Pentru mulţi, Bucovina a constituit prima patrie conştientizată, fapt descris de Eugeniusz Kłosek: „E greu de presupus că reprezentanţii maselor ţărăneşti [...] care locuiau în Bucovina, la cumpăna secolelor al XVIII-lea şi al XIX-lea, aveau o solidă conştiinţă naţională. Aceasta s-a format departe de patria ideologică, prin confruntarea cu alte naţionalităţi, în procesul apariţiei conştiinţei unei anumite comunităţi etnice, bazate pe diferite niveluri ale sentimentului «apartenenţei»”[16].

Principalul centru al vieţii culturale a polonezilor în secolul al XIX-lea era Cernăuţi, unde a fost înfiinţată, în 1869, Asociaţia Polonă de Ajutor Frăţesc, apoi Societatea Polonă de Lectură, iar în 1905 Dom Polski (Casa Polonă). În 1903 au fost înfiinţate, la Suceava, Asociaţia Polonă de Ajutor Frăţesc şi Societatea Polonă de Lectură, iar în 1907 a fost ridicată Casa Polonă. Dintre alte asociaţii polone sunt demne de amintit Asociaţia Căminelor Polone „Ognisko” (Focul de tabără) din Cernăuţi, Cercul Polon din Bucovina, Asociaţia „Sokół” (Şoimul), Asociaţia Şcoala Populară[17]. Bineînţeles că instituţia cea mai importantă, nu numai din această perioadă, dar timp de două secole de prezenţă a polonezilor în Bucovina, a fost Biserica Catolică. În noiembrie 1918, când întreaga Bucovină a fost inclusă în Regatul României, polonezii din Bucovina au devenit cetăţeni români. Tot atunci o mare parte dintre ei a plecat în Polonia, care şi-a redobândit independenţa, iar dintre cei rămaşi cei mai mulţi erau muncitori şi ţărani. După 1919, pe teritoriul Bucovinei au rămas cca. 40 de mii de polonezi (în toată România erau 80 de mii)[18].

Polonia a fost una din ţările cu care România a încheiat o alianţă politică după Primul Război Mondial, însă, în acelaşi timp, a început şi acţiunea de deznaţionalizare a minorităţilor etnice din Bucovina[19]. Începând cu anul 1922, în şcolile publice a fost introdusă limba română, iar şcolile particulare au fost naţionalizate şi românizate. Tot atunci a emigrat în Polonia majoritatea învăţătorilor şi profesorilor polonezi. Învăţământul polonez care, după încheierea Primului Război Mondial, deţinea aproximativ 60 de şcoli, până în 1924 a încetat practic să existe[20]. Abia noua lege, din 1925, privind învăţământul privat oferea şansa de a deschide instituţii de învăţământ poloneze[21]. Izbucnirea celui de-al

[16] Eugeniusz Kłosek, *op. cit.*, p. 51.
[17] Emil Biedrzycki, *op. cit.*, p. 160–172.
[18] Małgorzata Willaume, *Polacy w Rumunii*, Lublin, 1981, p. 60.
[19] Emil Biedrzycki, *op. cit.*, p. 196.
[20] Małgorzata Willaume, *op. cit.*, p. 61.
[21] Compară Eugeniusz Kłosek, *op. cit.*, p. 70–71.

BDD-A32806 © 2016 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:44:42 UTC)

Doilea Război Mondial a însemnat pentru polonezii din Bucovina schimbări politico-teritoriale. La 27 iunie 1940, armata română părăsea partea de nord a Bucovinei, care fusese inclusă în Uniunea Sovietică, însă, cu un an mai târziu, la 22 iunie 1941, românii au redobândit această parte a Bucovinei. Anii războiului au constituit perioada în care a avut loc cel mai mare flux al populaţiei poloneze în România (după 17 septembrie 1939), când, în conformitate cu estimările făcute în România, au sosit între 50 şi 100 de mii de refugiaţi din Polonia, dintre care 30–60 de mii de militari[22].

Repatrierile postbelice (până în 1950) au cuprins un grup de cca. 20 de mii de polonezi bucovineni. În România au rămas aproximativ 6 000 de polonezi. Serviciile diplomatice poloneze au încercat să revitalizeze structurile antebelice ale polonezilor: printre altele, au reactivat organizaţia „Casa Polonă" sub numele de „Casa Polonă din România" (care avea 5 000 de membri în 1946). În 1946, polonezii au avut posibilitatea de a înfiinţa secţii poloneze pe lângă instituţiile de stat, cu condiţia ca acestea să aibă cel puţin 30 de elevi. În 1947, funcţionau 5 secţii cu program integral în limba polonă, dintre care una în Bulai. Tot acolo, exista o filială a organizaţiei „Casa Polonă din România", care includea 250 de membri[23]. După al Doilea Război Mondial, ca efect al politicii statului român faţă de toate minorităţile naţionale, activitatea Casei Polone a început treptat să dispară. Asociaţia de Ajutor Frăţesc şi Societatea Polonă de Lectură din Suceava şi-au încheiat activitatea, iar clădirea Casei Polone a fost naţionalizată. Datorită eforturilor membrilor Uniunii Polonezilor din România (înfiinţată în 1991, la Bucureşti şi având sediul, începând cu anul 1992, la Suceava), în anul 1996, a fost redobândită clădirea Casei Polone. Acolo se află sediul Asociaţiei Polonezilor din Suceava şi al Uniunii Polonezilor din România[24].

Amintirile cele mai timpurii ale locuitorilor din Bulai şi Vicşani sunt legate de perioada copilăriei, care adeseori este legată de anii de dinaintea izbucnirii celui de-al Doilea Război Mondial. Imaginea ideală a comunităţii în care au crescut este legată de mitizarea polonezilor ca grup etnic. De exemplu, în Bulai se poate auzi: „Şi aşa a devenit satul al polonilor[25]. [Polonii] lucrau mai bine decât românii,

[22] Małgorzata Willaume, *op. cit.*, p. 78.

[23] Eugeniusz Kłosek, *op. cit.*, p. 99–100.

[24] Florin Pintescu, Elżbieta Wieruszewska-Calistru, *Z historii Towarzystwa Polskiej Bratniej Pomocy i Czytelni Polskiej oraz Domu Polskiego w Suczawie* în *110 lat Towarzystwa Polskiej Bratniej Pomocy i Czytelni Polskiej w Suczawie*, Suceava, 2013, p. 9.

[25] Din observaţiile noastre reiese că polonezii din Bucovina, atunci când vorbesc despre ei înşişi, ca entitate, nu folosesc termenul corect din punct de vedere gramatical „polonez", ci pe acela de „polon". Nimeni nu spune: „sunt polonez", ci „sunt polon" sau spun: „mama poloncă, tata polon" şi nu „mama poloneză, tata polonez". E posibil ca acest lucru să fie legat de forma în limba polonă, unde denumirea naţionalităţii este de „Polak", „Polka", iar variantele de „polon" şi „poloncă" sună mai apropiat de originalul în polonă, decât „polonez" şi „poloneză".

BDD-A32806 © 2016 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:44:42 UTC)

construiau case mai frumoase, aveau cai frumoşi, erau oameni gospodari[26]"(F, B1, 80 – 2013). În opinia sătenilor, locul unde s-au stabilit strămoşii lor era mai bun decât Polonia necunoscută, unde „era mare secetă. Era mare foamete". Sentimentul de identitate culturală şi lingvistică a contribuit la integritatea comunităţii, mai ales că polonezii au plătit un preţ ridicat pentru originea lor etnică: „Şi puteai să înveţi tu cât de bine, oricum nu te primeau la şcoală, dacă erai polon" (F, B1, 80 – 2013). Una dintre sătencele din Bulai aşa îşi aminteşte de perioada de dinainte de război: „Mai întâi, la şcoală era totul în polonă. Era Skowrońska, o profesoară care s-a măritat aici. Ea pregătea copiii pentru diferite serbări, atracţii. Mergeam îmbrăcaţi în costume tradiţionale cracoviene până la Casa Polonă din Suceava. Când eram în clasa a VI-a, a venit o profesoară din Suceava şi de-atunci totul a fost în română. Asta era cam prin 1934–35. Profesoara aia a leşinat de nervi când a auzit că toţi copiii vorbesc în polonă. De-atunci şi până la război totul a fost în română"[27]. Amintiri asemănătoare, care arată situaţia lingvistică şi culturală din acea vreme, au şi locuitorii din Vicşani : „[Limba] polonă [o] ştiam doar de-acasă. Mama polonă, tata polon, dar acasă vorbeau în română, că doar copilul trebuia să înveţe pentru şcoală" (F, V, 80 – 2014).

Viaţa într-o comunitate compactă influenţa relaţiile cu vecinii: „Noi [generaţia noastră] încă nu ne-am amestecat cu românii. Polonii erau separat. Distracţiile, totul era separat. Se vorbea în polonă. Când mergeam la români, tot în polonă vorbeam. [Acum] mulţi şi-au luat neveste române" (F, B1, 78 – 2013). În povestirile legate de trecut, se vede clar diferenţa dintre „cândva" şi „acum". „Cândva" polonezii erau un grup compact şi puternic, capabili să influenţeze mediul în care trăiau. În acest context, „acum" nu are întotdeauna o conotaţie pozitivă: „Noi locuim în România şi trebuie să ştiţi [că], pe vremuri, erau români vecini de-ai polonilor, [care] au învăţat polona şi vorbeau aşa ca polonii. Iar acum ai noştri nu vor să vorbească în polonă" (F, B1, 85 – 2013). Pentru locuitorii cei mai vârstnici ai satului, perioada copilăriei reprezintă, în primul rând, vremea în care domina limba polonă: „Taţii noştri erau poloni. Şi aşa, în grup, vorbeam în polonă", însă „acum" „sunt unii care păstrează limba polonă", dar e atât de schimbată, de parcă ai îndoi laptele cu apă" (F, B1, 80 – 2013). Modificările istorice au determinat schimbarea statusului iniţial al comunităţii şi al limbii, schimbări de care polonezii sunt perfect conştienţi şi pe care le enumeră nu o dată: „Noi am fost crescuţi în România şi erau atâţia români aici, iar noi numai în polonă vorbeam acasă. Toţi copiii. Tot satul. […] Satul era numai al polonilor. [...] Noi trăiam bine unii cu alţii. Polonii se căsătoreau numai între ei. Dar apoi, când s-a făcut colectivul, copiii au mers la şcoală, [cei maturi] lucrau împreună cu românii şi se căsătoreau cu români" (F, B1, 78 – 2013). „Acum" situaţia arată cu totul altfel, de aceea se pot auzi constatări de genul: „Era greu, dar era frumos. Acum nu

[26] În text s-au utilizat următoarele prescurtări: F – femeie, B – bărbat, B1– Bulai, V – Vicşani. A mai fost notată vârsta persoanei intervievate şi anul interviului.

[27] Eugeniusz Kłosek, *op. cit.*, p. 72.

BDD-A32806 © 2016 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:44:42 UTC)

mai e atâta voie bună" (F, B1, 80 – 2013). Această distincţie dintre binele care era „cândva" şi nu neapărat mai binele de „acum", se poate auzi chiar şi la reprezentanţii generaţiei mai tinere a polonezilor: „Ţineţi minte cum păşteam vacile aici şi cum cântam? La muzicuţă cântam. De ce [acum] nu e timp [pentru asta]?" (B, V, 67 – 2014).

Copilăria locuitorilor din Bulai şi Vicşani a fost marcată şi de identitatea religioasă. În Bulai, centrul comunităţii din sat îl constituia pe atunci capela (biserica a fost ridicată în 1984), unde se celebrau liturghiile: „Acolo venea un preot din Polonia, Franciszek Krajewski. Când eram copil [….], mergeam la slujbe. Ce nemaipomenit era atunci!" (F, B1, 85 – 2013). „Când eram copil, mergeam acolo să cântăm în luna mai, dar [atunci] acolo, în vale, locuiau polonii. Iar acum? […] Învaţă în română. […] Demult nu era aici biserică, dar se-adunau. Nu era televizor, radio, nu aveau la ce să se uite. […] Venea luna mai, se-adunau […] şi cântau în polonă" (F, B1, 80 – 2013).

Sărbătorile toţi polonezii le petreceau împreună: „De Revelion, mergeam să ne distrăm la Suceava […], la Casa Polonă. Se făceau petreceri şi la noi, [însă] se făceau pe-acasă. […] Aduceau muzică, dansau, aduceau ceva de mâncare. Acum, numai bani trebuie să ai" (F, B1, 80 – 2013).

Una dintre reflecţiile cele mai interesante, referitoare la istoria polonezilor din Bulai, se regăseşte în amintirile răposatei Jadwiga Skowrońska. De asemenea, găsim în aceste amintiri o descriere mitică a vremurilor dificile, dar pline de speranţă, de la începuturile satului: „Ocupaţia de bază a locuitorilor din Bulai era munca la câmp. Însă munca grea nu i-a copleşit atât de mult, încât să nu observe cum lumea se schimbă şi, mai ales, apreciau valoarea învăţăturii. Se străduiau ca şi copiii lor să fie educaţi. [...] Greutăţile comune, nu o dată locuiau sub acelaşi acoperiş, solidaritatea în depăşirea dificultăţilor, pentru binele comun, acestea erau caracteristicile sociale care s-au dezvoltat aici, zeci de ani, în satul locuit de polonezi. Cultivarea lor a creat o unitate puternică în interiorul comunităţii. Datorită acesteia, le-a fost mai uşor să reziste în vremurile grele care au venit odată cu războiul şi apoi cu instalarea regimului comunist. Trebuie să recunoaştem că în perioada comunismului am pierdut mult din această unitate[28]. [...] Munca de zi cu zi era foarte grea. Dar oamenilor le plăcea să sărbătorească din când în când. Atunci totul se schimba, de parcă era altă naţie. Dacă era nuntă, trebuia de mers la Suceava. Mergeau atunci patru sau cinci căruţe, în prima era orchestra. Toate erau frumos decorate, la fiecare era înhămată câte o pereche de cai, şi ei împodobiţi cu flori. Oamenii erau îmbrăcaţi în haine de sărbătoare. Nimeni nu purta haine româneşti. De fapt, nu purtau nici costume tradiţionale poloneze. Abia atunci când a venit ca profesoară doamna Szymańska, ea ne-a prezentat costumele tradiţionale cracoviene şi ne-a învăţat să le coasem. În asemenea costume se prezentau copiii la sărbători. Întrucât în Bulai nu era biserică, se mergea în oraş. Doamna profesoară a

[28] Anna Mamulska, *Polacy w Rumunii mówią o sobie*, Lublin–Leszno, 2000, p. 86.

BDD-A32806 © 2016 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:44:42 UTC)

decis ca toţi copiii, înainte de a merge la biserică, să treacă pe la şcoală. Acolo ne schimbam în costume naţionale cracoviene şi, câte doi, mergeam la Suceava. Era o mare paradă. Oamenii se uitau după noi, polonezii cu mândrie şi bucurie, românii cu vădită curiozitate, căci la ei nu existau asemenea obiceiuri"[29].

Copilăria petrecută într-o comunitate compactă din punct de vedere etnic apare şi în amintirile răposatului preşedinte al Uniunii Polonezilor din România şi deputat, Jan Piotr Babiaş, din Vicşani, care, printre altele, atrăgea atenţia [cu privire] la importanţa continuităţii tradiţiei, care „cândva" asigura integritatea locală a polonezilor: „Păstrarea vie a cunoaşterii limbii era favorizată de faptul că majoritatea din sat o reprezentau polonezii. [...] Transmiţătoare ale polonităţii, alături de limbă, erau tradiţia şi obiceiurile. Pe vremuri, ele se transmiteau în mod natural"[30].

Sfârşitul „vremurilor bune de demult" a venit odată cu războiul şi, mai târziu, cu repatrierea, când în ambele sate au rămas doar o parte din locuitorii polonezi, iar apoi a intervenit şi colectivizarea. Aşa scria Kazimierz Feleszko despre această ultimă perioadă: „Acum jumătate de secol, a invadat Bucovina un sistem care nu numai că a distrus unitatea ei, dar i-a împrăştiat prin lume pe locuitorii ei multilingvi. Realizând acestea, a trecut la distrugerea economiei, culturii, naturii şi, într-un final, la distrugerea din interior a omului, prin îmbrăcarea lui forţată într-o uniformă ideologică, cea de «homo sovieticus»"[31].

Colectivizarea a însemnat sfârşitul vieţii compacte a polonezilor din sate şi este amintită de locuitori ca o experienţă traumatizantă: „Aici era colhozul, unde lucram din greu. 24 de km mergeam zilnic până acolo şi înapoi. [...] Suntem bolnavi, suntem distruşi. Căci aşa ne-au distrus comuniştii, căci toţi furau, toţi mâncau bine [...], câştigau bine, aveau de toate, iar nouă ne dădeau câte jumătate de litru de ulei pe lună şi jumătate de kilogram de zahăr pe lună, iar o dată la 3–4 luni un kilogram de orez. Ne-au luat pământurile [...]. Şi românii [şi ei] sunt distruşi. [...] Mă doare capul [numai când mă gândesc la asta] şi nici nu vreau să-mi mai aduc aminte" (F, B1, 78 – 2013).

Evenimentele istorice din România secolului al XX-lea au schimbat faţa Bucovinei şi viaţa polonezilor de aici. În sate precum Bulai şi Vicşani, de unde, după sfârşitului celui de-al Doilea Război Mondial, au plecat numeroşi polonezi, folosesc limba polonă doar reprezentanţii generaţiei vârstnice şi medii. În biserici, liturghia este făcută în limba română. Deşi există lecţii de limba polonă pentru copii, procesul de asimilare a dus la faptul că limba polonă, care se învaţă la şcoală, a devenit o altă limbă „străină", ceea ce constituie efectul lipsei de continuitate a tradiţiei şi a condiţiilor politice, printre care politica de românizare a regimului comunist.

[29] *Ibidem*, p. 93–94.
[30] *Ibidem*, p. 12.
[31] Kazimierz Feleszko, *op. cit.*, p. 6.

BDD-A32806 © 2016 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:44:42 UTC)

În decursul unei generaţii – a oamenilor născuţi în anii ’20 şi ’30 din secolul al XX-lea –, s-a schimbat total întreaga structură socială în care ei au crescut. Acest lucru se reflectă foarte bine în amintirile locuitorilor din Bulai şi Vicşani: „patria” lor mică, satele poloneze de pe teritoriul românesc, arată cu totul altfel decât pe vremea copilăriei şi adolescenţei lor. Acea Arcadie, existentă în amintirile lor, nu mai este tărâmul mitic, unde ei ar dori să se întoarcă, ci mai mult o amintire nostalgică a vremurilor care s-au dus definitiv şi de care îţi poate fi dor numai pe de o parte, căci, pe de altă parte, au fost pline de sărăcie şi represiuni datorită apartenenţei etnice. Viaţa în lumea de azi este cu siguranţă mai uşoară. Puţine familii mai sunt „etnice” poloneze, majoritatea o constituie familiile mixte şi, în răspunsurile date la întrebările referitoare la viaţa contemporană, nu se simte superioritatea şi împărţirea axiologică între „polonezi” şi „cei care nu sunt polonezi”. Trebuie amintit şi faptul că diaspora poloneză din România a evoluat radical, prin intensificarea relaţiilor cu Polonia, precum şi cu repatriaţii, şi a devenit conştientă de individualitatea sa culturală şi lingvistică faţă de Polonia. Aşadar, imaginea Arcadiei nu este una clar definită. Locuitorii satelor poloneze din Bucovina îşi redefinesc continuu relaţia lor faţă de polonitate şi românitate.

Trebuie luat în considerare şi un [alt] factor, care a determinat ca toposul „cândva existentei” Arcadii să se refere nu numai la specificul condiţiilor istorice, care au dus la crearea propriei culturi de către polonezii din Bucovina, ci trebuie raportat la întreaga regiune. În Bucovina există o anumită conştiinţă locală, locuitorii numind Bucovina „ţinutul cel mai bun din întreaga Românie”[32]. Constatările lui R. Koselleck pot fi raportate la polonezii din Vicşani şi Bulai, ba chiar şi la toate grupurile etnice existente în Bucovina. Potrivit acestuia, avem de-a face cu conceptul de patrie înţeles ca „Heimat”, precum şi cu cel de umanitate, pe care toţi avem misiunea de a o crea, iar această distincţie este mai importantă decât diferenţierile etnice existente cândva[33].

Soarta complicată a locuitorilor Bucovinei şi meandrele istoriei au determinat ca aceştia să îşi aducă aminte de Arcadia copilăriei prin prisma unei perioade dificile, cea de-a doua jumătate a secolului al XX-lea, când au fost nevoiţi să-şi redefinească relaţia faţă de polonitate, faţă de vecinii români şi, în sfârşit, faţă de propria identitate. Această redefinire, care a produs schimbări majore ale conştiinţei de sine, a determinat ca în acest caz să nu avem de-a face cu o simplă „poleire cu aur a amintirilor”, de care spunea E. Bloch. Nu ne putem aştepta să o întâlnim la un nivel general, ci, mai degrabă, individual. Arcadia, ţinutul mitic al fericirii, ordinii şi muzicii, este întotdeauna o parte din viaţa unei persoane concrete. Puterea ei mitică a fost diminuată de istorie, care în secolul al XX-lea, după cum apreciază cei intervievaţi de noi, nu a cruţat pe nimeni şi a aruncat o umbră asupra tuturor, chiar şi asupra amintirilor celor mai frumoase şi luminoase.

[32] Eugeniusz Kłosek, *op. cit.*, p. 139.

[33] Reinhart Koselleck, *Dzieje pojęć. Studia z semantyki i pragmatyki języka społeczno-politycznego*, Warszawa, 2009, p. 263.

BDD-A32806 © 2016 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:44:42 UTC)